

ABSTRAKT

Předmětem předkládané disertační práce je raně středověký latinský spis *De locis sanctis* (čes. O svatých místech), jehož autorem je irský mnich a opat Adomnán z Iony (624–704). V tomto jedinečném prameni, obsahujícím záznam cesty do Svaté země neznámého galského poutníka Arkulfa, nám Adomnán zanechal vzácné informace o charakteru raně středověkého putování v druhé polovině 7. století a dobové topografii svatých míst spojených s životem, umučením a zmrtvýchvstáním Ježíše Krista.

Osobnost Adomnána z Iony je tradičně spojována s nejstaršími křesťanskými dějinami v iroskotské oblasti. V jeho literárním odkazu lze kromě uvedených zpráv o Svaté zemi nalézt z historického hlediska důležité informace o počátcích monasticismu na Britských ostrovech a každodenním životě v iroskotských klášterech v 7. století. Adomnánovo dílo je však důležité i pro dějiny evropské latinské literatury, a to i přes skutečnost, že vzniklo mimo kontinentální Evropu. Reprezentuje totiž jeden ze spojujících článků mezi písemnictvím období konce římsko-křesťanské společnosti nesoucí odkaz antiky a společnosti germánsko-křesťanské. Pro Adomnánovu dobu je příznačný přesun hlavních ohnisek literární tvorby z oblastí bývalého římského impéria, kde panovaly díky komplikované politické situaci nepříznivé podmínky pro kulturní rozvoj, na Britské ostrovy.

Stěžejním cílem disertační práce je (a) představit Adomnánův spis *De locis sanctis* v kontextu dobové iroskotské literární produkce 7. století, (b) předložit novou koncepci jeho žánrového zařazení v kontextu starší písemné tradice a (c) pořídit jeho první překlad do češtiny společně s obsáhlým odborným komentářem.

V disertační práci je použita primárně historicko-kritická metoda. Adomnánovo dílo *De locis sanctis* je zkoumáno nejprve ze synchronního hlediska, je představena osobnost autora *De locis sanctis* v širších kulturně-historických souvislostech a zároveň přiblíženo prostředí iroskotského kláštera Iona, jež mohlo mít značný vliv na autorovu tvůrčí činnost. Předmětem dalšího zkoumání jsou vazby Adomnánova díla na další písemné prameny vzniklé jednak v iroskotské oblasti, které jsou částečně latinské a částečně irské, a jednak v rámci evropské literární produkce. Na zkoumaný text je nahlíženo i z diachronní perspektivy. Na základě komparace se staršími prameny jsou definována jak žánrová specifika *De locis sanctis*, tak celkové poselství tohoto textu a relevantnost předkládaných informací. Dílo je porovnáváno s pozdně antickými a raně středověkými spisy, v nichž je zpracovávána tematika poutnictví do Svaté země a jsou popisována svatá místa v Palestině. Samotný odborný komentář se zaměřuje

především na informace, jež Adomnán ve svém díle předkládá, které jsou porovnány s archeologickou situací a s relevantními písemnými prameny.

V úvodní kapitole je představen zejména kulturně-historický kontext doby, v níž Adomnán žil a tvořil. V jednotlivých podkapitolách je nejprve nastíněn Adomnánův život, a to zejména na základě studia historických písemných pramenů, jako je spis Bedy Ctihodného *Historia ecclesiastica gentis Anglorum* (Církevní dějiny národa Anglů) nebo Adomnánův anonymní irský život *Betha Adamnáin* (Život Adomnánův). Adomnán zde je představen především jako představitel iroskotského mnišského způsobu života. Další součástí úvodní kapitoly je také postižení rozdílů mezi iroskotským (ostrovním) monasticismem a jeho kontinentálním protějškem. Právě prostředí iroskotského kláštera poskytlo Adomnánovi náležité institucionální zázemí a nezbytné vzdělání, takže měl ty nejlepší předpoklady stát se raně středověkým intelektuálem, jehož literární tvorba ovlivnila celé následující generace.

Druhá kapitola úvodní studie je věnována Adomnánovu literárnímu dílu, především pak charakteristice spisu *De locis sanctis*. Na jeho podobu měly samozřejmě velký vliv latinské prameny, jež byly dostupné v knihovně Adomnánova domovského kláštera. Nezbytnou součástí kapitoly proto je i rekonstrukce kánonu patristické a raně středověké literatury, který měl Adomnán k dispozici, v němž se nacházelo také několik spisů věnovaných topografií svatých míst. V návaznosti na to je pak Adomnánovo dílo uvedeno také do širšího kontextu „domácí“ iroskotské literatury, jež měla na opata z Iony rovněž nezanedbatelný vliv.

Třetí kapitola se zaměřuje na samotný spis *De locis sanctis*, na nějž je nahlíženo z různých perspektiv. Jádrem této části je definování žánrových specifik Adomnánova textu a jeho vymezení vůči ostatním pramenům, obsahujícím zprávy o Svaté zemi. Bádání o Adomnánově *De locis sanctis* komplikuje skutečnost, že hlavní aktér děje je pro nás z historického hlediska tajemnou postavou, o níž nemáme žádné bližší informace vyjma toho, že se jmenoval Arkulf a byl údajně galským biskupem. Vystává tak zcela legitimní otázka, zda jde o autentickou osobu, nebo pouhou literární konstrukci. Názory badatelů se v tomto směru různí. V rámci kapitoly se pokoušíme na základě rozboru Adomnánova textu přezkoumat, jaká role je postavě poutníka Arkulfa přisouzena v autorově narativní strategii a zda ho lze považovat za skutečně autentického návštěvníka svatých míst.

V poslední kapitole úvodní studie se nejprve pokusíme postihnout proměny míst ve Svaté zemi v dějinných obdobích od 1. století do Adomnánovy doby. Jako základ této prezentace slouží analýza písemných zpráv o cestách poutníků do Svaté země před Adomnánem, v nichž

jsou obsaženy informace o podobě svatých míst. Dále se pokusíme zprostředkovat situaci na těchto lokalitách tak, jak je zachycena v Adomnánově textu, tj. přibližně v 2. polovině 7. století. Podobu některých staveb ilustrují i pozoruhodné schematické nákresy obsažené v některých rukopisech Adomnánova textu, které lze považovat za vůbec nejstarší vyobrazení vztahující se ke svatým místům v Jeruzalémě, zejména k chrámovému komplexu na Golgotě. Na závěr této kapitoly bude krátce shrnuta také textová tradice spisu *De locis sanctis*.

Následuje český překlad spisu *De locis sanctis* (tj. prolog, obsahy, I., II. a III. kniha), přičemž překlad je zde chápán jako primární interpretace pramenného textu. Překlad je doplněn odborným komentářem, v němž jsou vysvětleny kulturně-historické souvislosti, diskutována faktografická věrohodnost předkládaných informací, a intertextuální vazby na další zprávy o putování do Svaté země. Komentář je kvůli přehlednosti vzhledem k jeho rozsahu zařazen za textem překladu.